

d'aplicació ràpida, i uns apunts bibliogràfics recomanats per a cada tema en qüestió. El llenguatge és àgil i entenedor, i s'agraeix l'aclariment de termes pedagògics molt utilitzats en llengua anglesa i no sempre d'una forma correcta. D'altra banda, el to, que podria considerar-se moralitzant o adoctrinant segons una terminologia que ja es manifesta en el subtítol, no converteix les propostes dels autors en actes de fe, sinó que són constantment argumentades d'una forma crítica, i es destaquen tant els avantatges com les limitacions, amb la qual cosa es pot pensar que la «bona pràctica» i el «bon ensenyament» són també recursos lingüístics per atraure l'atenció. Finalment, el llibre conclou amb unes referències als autors, una extensa bibliografia —bàsicament anglosaxona— força actualitzada i un índex de mots clau.

Ens trobem, doncs, davant d'un llibre eminentment útil i molt encoratjador per a tots aquells que viuen de i per a l'educació; una obra de caire pedagògic escrita per set persones que supera brillantment el repte a la unitat i a la coherència del seu contingut i de la seva metodologia. Tanmateix, el marc d'un «bon ensenyament» pot coixejar si no es consideren plenament les altres fonts del currículum. En aquest sentit, els vessants socio-cultural, psicològic i epistemològic intervenen, juntament amb el pedagògic, a l'hora de millorar aquesta qualitat de l'ensenyament, i encara més si partim del fet que els aspectes més metodològics no han de ser només objecte d'aprenentatge *per se*, sinó transmissors d'uns continguts disciplinaris, d'uns valors socials o d'unes opcions ideològiques.

Mireia Baylina i Ferré

Departament de Geografia
Universitat Autònoma de Barcelona

Clary, M. et al. (1987), *Cartes et modèles à l'école*, RECLUS, Montpellier, 112 pp.

Maryse Clary, professora de l'École Normale de Nîmes, Guy Dufau, inspector d'ensenyament, Raoul Durand, mestre d'escola, i Robert Ferràs, professor de la universitat de Montpellier, són els autors de *Cartes et modèles à l'école*. Tots ells es troben vinculats al centre RECLUS, dirigit per Roger Brunet, centre públic que es dedica preferentment a la recerca i la divulgació en l'àmbit cartogràfic de la geografia. L'edició de la revista *Mappemonde* és un reflex d'aquesta tasca específica, com ho és també l'edició pel mateix centre RECLUS del llibre que ara comentem.

Cartes et modèles à l'école respon globalment a la voluntat d'acostar la reflexió científica sobre la concepció i les funcions dels mapes feta pels autors —i derivada de les propostes dels coremes de Roger Brunet— a l'ensenyament.

El prefaci del llibre, realitzat per Armand Fremont, rector de l'Acadèmia de Grenoble i antic director científic de la CNRS, ens situa l'obra i en destaca el caràcter de proposta pedagògica agosarada.

Quant al contingut del llibre, s'hi poden identificar dues parts. Una primera, d'emmarcament teòric de la proposta, i una segona, on predomina en el discurs l'exemplificació i la reflexió sobre experiències educatives.

L'obra s'enceta amb una breu reflexió sobre el seu caràcter, on es justifica el treball col·lectiu d'ensenyants de diferents nivells educatius que units per un llenguatge comú tracten de demostrar que és possible, i fins i tot molt convenient, fer arribar a l'escola el llenguatge cartogràfic lligat a una concepció sistèmica d'interpretació de l'organització de l'espai. És en aquest

mateix apartat introductor i on es comencen a explicitar dos dels conceptes clau que es barallen al llarg del llibre: el concepte de model i el de corema. El model és definit com a representació simplificada d'una realitat, resultat d'una combinació de coremes que a la vegada són identificats com a unitat distintiva de representació gràfica de l'espai, l'equivalent del fonema a la paraula. El corema es podria entendre com la unitat bàsica del llenguatge cartogràfic.

El capítol «Sistemes, models i coremes» suposa un trajecte teòric del concepte d'abast més ampli, el concepte de sistema, a l'aproximació del concepte de model, per tancar-lo amb la reflexió sobre la significació i amb exemplificacions del concepte de corema. Clouen el capítol teòric uns paral·lelismes suggerents entre l'exercici d'esquematzació de l'espai que suposen els coremes i el del llenguatge gràfico-artístic de Joan Miró i el del món de la caricatura.

«Imatges, espais i escales del món» presenta més aviat un recull de reflexions derivades de la pràctica. El contingut d'aquest apartat s'organitza en un itinerari descendent: de l'aplicació d'exercicis de geometrització de la realitat a escala de planisferi, fins a nivell regional, explicitats en aquesta escala amb l'exemplificació més concreta dels casos de França i Espanya. Aquest capítol es complementa amb el següent, on es presenten exemplificacions i suggeriments per treballar l'espai urbà i on es fa esment del paper dels mapes mentals i dels crono-coremes o esquemes gràfics de representació de l'evolució urbana.

Una breu defensa de la validesa de la proposta de fer arribar els coremes a l'escola clou el llibre.

La selecció d'una bibliografia bàsica, ordenada segons una seqüència d'obres de caràcter més general a les d'abast més con-

cret, en relació amb els models gràfics de representació de l'espai, complementa l'aportació del treball.

El caràcter pedagògic de l'obra, específicament dirigida als ensenyants, es reforça amb diverses il·lustracions, esquemes gràfics i quadres que acompanyen el text. Així mateix, les citacions suggerents que encapçalien cada capítol ajuden a precisar l'enfocament i la voluntat divulgadora de l'obra.

Cartes et modèles à l'école suposa una aportació suggerent, encara que didàcticament poc explicitada, en el camp de l'aplicació del llenguatge cartogràfic a l'escola. Suposa ampliar els horitzons de la cartografia a l'escola i implica actualitzar els plantejaments disciplinaris en proposar la introducció de l'enfocament sistemàtic de lectura de l'organització de l'espai, ja als nivells bàsics de l'ensenyament.

Justificar el valor dels exercicis d'esquematzació i representació gràfica de les idees referents a l'organització de l'espai geogràfic mitjançant esquemes gràfics, fruit del joc entre els coneixements i la capacitat d'imaginació de cada individu, considerem que suposa l'aportació més significativa de l'obra.

Podria existir el perill de malentendre el missatge i considerar els coremes com a fórmules tancades de representació gràfica de l'espai substitutives dels mapes convencionals, o potser titllar de superficial l'obra a causa del seu to a voltes un xic desenfadat. Però, com els mateixos autors ens indiquen, «pas de leçons, pas de recettes, mais des ouvertures d'abord». Es tracta d'una finestra oberta a una geografia on la capacitat d'imaginació i d'heterodòxia es posa a prova, i considerem que el joc val la pena.

Pilar Comes

Escola de Mestres «Sant Cugat»
Universitat Autònoma de Barcelona